

V ZÁJMU BEZPEČNOSTI EVROPY PARTNERSTVÍ PRO MÍR

Rámcový politický dokument, jímž se Česká republika v pořadí jako 11. země bývalého sovětského bloku připojila k projektu Partnerství pro mír, byl podepsán v Bruselu 10. března 1994. Samotný projekt, který bude fungovat pod záštitou Rady NATO¹, byl schválen na vrcholné schůzce (summitu) Severoatlantické aliance v lednu 1994. Vlastní projekt partnerství není ještě detailně propracován, ale předpokládá se, že včetně rozpočtů bude projekt ze strany Aliance hotov nejpozději do konce prvního čtvrtletí.

V současné době se členové pracovní skupiny Ministerstva obrany a Ministerstva zahraničí České republiky zabývají konkrétním obsahem partnerství, které bude podstatně větší, než je nynější aktivita v rámci Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC)².

* * *

Na bruselském summitu bylo pregnančně konstatováno, že akt *připojení se k Partnerství pro mír představuje výlučně politickou a nikoliv právní závaznost*. V konečném důsledku to může pro jednotlivý signatářský stát znamenat možnost kdykoli vystoupit z partnerství a asi také oprávněnost Aliance rozhodnout o vypovězení partnera, jestliže zásadně poruší základní principy, na nichž je Partnerství pro mír postaveno.

● Proces připojení se budoucí partnerské země znamená nejdříve podepsat na vrchním velitelství NATO Partnerství pro mír - **Rámcový dokument**. Nebylo přesně stanoveno, kdo jej má signovat. Vzhledem k tomu, že byl ale schválen na summitu Aliance, předpokládá se účast nejvyšších státních či vládních představitelů.

● Jako druhý krok bylo stanoveno předložení tzv. **Prezentačního dokumentu**, ve kterém budou uvedeny konkrétní politické a vojenské záměry partnera, jimiž chce přispět k realizaci Partnerství pro mír. Samozřejmě NATO také požaduje, aby obsahoval základní údaje o vojenském potenciálu země a perspektivách rozvoje ozbrojených sil, jenž by zabezpečil potřebnou kompatibilitu s atlantickými armádami.

Na základě Prezentačních dokumentů potom hodlá vrchní velitelství NATO vypracovat **všeobecný pracovní plán**, který bude obsahovat nabídku širokého spektra konkrétních partnerských aktivit.

Vyvrcholením fáze připojení se k Partnerství pro mír je vyhotovení konkrétního **individuálního pracovního plánu** spolupráce jednotlivého partnera se Severoatlantickou aliancí.

Míra pomoci NATO signatářům rámcového dokumentu při zpracování žadatelských a vstupních plánů je závislá především na jejich zájmu a potřebě. Generální tajemník NATO M. Wörner v této souvislosti upozornil také na to, *aby individuální pracovní plány již neobsahovaly opatření, jež jsou náplní činnosti Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC).*

Vedení NATO také stanovilo **jednací fóra**, nezbytná pro činnost Partnerství pro mír.

Politické porady, tj. zasedání Rady NATO a zástupců ostatních signatářů partnerství bude rámovat NACC. *Ti partneři, kteří ale nebudou jejími členy, získají vzhledem k ní statut pozorovatele*, ovšem s rozhodovacím právem v otázkách Partnerství pro mír a naopak. Fórum Rady NATO/NACC bude jednat o všeobecných politických záležitostech a problémech. Prioritu bude mít ovšem Rada NATO, jež může mj. iniciovat tzv. schůzku 16 + 1, tj. rozhovor zástupců zemí Aliance s jednotlivým partnerem, v jehož průběhu budou zhodnoceny jeho kooperující aktivity a přínos pro Partnerství pro mír. Rada NATO také disponuje právem shromáždit signatáře partnerství, např. v zájmu cvičení nebo jiných specifických aktivit.

Pracovní fóra budou zabezpečovat **Politicko-vojenský řídicí výbor NATO** pro Partnerství pro mír, **Vojenský výbor** (na koordinačních setkáních) a **koordinační skupina** partnerství.

Prvně jmenovaný výbor bude ponejvíce fungovat na úrovni 16 + 1. Jeho hlavním úkolem bude přezkoumávat a upřesňovat Individuální pracovní plány, jejich nezbytnost a potřebnost. V rámci NACC/Partnerství pro mír má zajišťovat jejich transparentnost a recipocitu. Zvláštní postavení má mít na tomto fóru ad hoc skupina koordinace pro udržování míru mezi členy Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC) a státy se statutem pozorovatele.

Úkolem Vojenského výboru NATO (nejvyšší vojenský orgán Aliance) na koordinačních setkáních se signatáři Partnerství pro mír je zajišťování multilaterálních a individuálních konkrétních otázek vojenské povahy.

Styční důstojníci účastnických států soustředění v koordinační skupině budou pod vedením Rady NATO plánovat vojenská opatření nutná k realizaci programů partnerství, v mnohém závislých na konkrétním vývoji situace v Evropě a možnostech signatářů.

Jaký je autentický text dokumentu?

O Partnerství pro mír toho bylo napsáno v našem tisku mnoho. Reakce jsou většinou pozitivní, **cílem nás všech je ekonomická stabilita a prosperita, která je nemyslitelná bez vojenské bezpečnosti a politické stability**; nesouhlasných vystoupení a projevů bylo zatím zanedbatelně málo. Redakce Vojenských rozhledů

uveřejňuje v téměř nezkrácené podobě rámcový dokument Partnerství pro mír, který vydala tisková služba NATO v Bruselu, takže každý čtenář má možnost seznámit se s tím, o čem v Partnerství pro mír jde a jaké má cíle, a tak si udělat svůj vlastní úsudek.

Rámcový dokument Partnerství pro mír (zkrácený výtah)

● Partnerství je ustanovené jako vyjádření společného přesvědčení, že stabilita a bezpečnost v evro-atlantickém prostoru může být dosažena jen prostřednictvím spolupráce a společné činnosti. Ochrana a upevňování základních lidských práv, zachovávání svobody, práva a míru prostřednictvím demokracie, to jsou základní hodnoty sdílené Partnerstvím. Připojením se k Partnerství si členské státy Severoatlantické aliance a další země, které podepsaly tento dokument připomínají, že se zavázaly k ochraně demokratických společností, jejich svobody od nátlaku a zastrasování, a k dodržování principů mezinárodního práva. Opětovně potvrzují svůj závazek v dobré vůli plnit závazky vyplývající z Charty OSN a principů dokumentu lidských práv, zvláště zdržet se hrozby nebo použití síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti jakékoli země, respektovat existující hranice a řešit spory mírovými prostředky.

● Země, které podepsaly tento dokument, budou spolupracovat s Organizací severoatlantické smlouvy, sledující tyto cíle:

1. Budou pomáhat transparentnosti při vojenském plánování a procesu vytváření rozpočtu.
2. Zaručovat demokratickou kontrolu ozbrojených sil.
3. Udržovat možnost a připravenost zúčastnit se operací pod záštitou OSN nebo KBSE.
4. Rozvíjet kooperativní vojenské vztahy s NATO za účelem společného plánování, výcviku a cvičení s cílem přispět k posílení svých schopností realizovat mise na poli mírových operací, pátracích a záchranných, stejně jako humanitárních operací a dalších, které mohou být schválené.
5. Dlouhodobě rozvíjet síly, které budou lépe připravené operovat s armádami členů Atlantické aliance.

● Při přípravě a realizaci individuálních programů Partnerství smí každá níže podepsaná země, na své vlastní náklady a se souhlasem Aliance, a v případě potřeby i příslušných belgických úřadů, vytvořit svůj vlastní styčný úřad v sídle NATO v Bruselu. Taktéž dá k dispozici lidi, prostředky a zařízení potřebné a vhodné pro realizaci dohodnutého programu Partnerství pro mír. NATO jim bude pomáhat, když to bude vhodné, při formulování a naplňování jejich individuálních programů Partnerství.

● Níže podepsané státy přijímají následující:

1. Ty, které předpokládají účast na úkolech uvedených v bodě č. 4 se budou, když to bude vhodné, zúčastňovat příslušných cvičení NATO.

2. Budou financovat svou vlastní účast na aktivitách Partnerství a budou i jinak společně nést stále vyšší náklady cvičení, kterých se zúčastní.
3. Mohou vyslat, po příslušné dohodě, do Koordinačního oddělení Partnerství v Mons (v Belgii) stále styčné důstojníky, kteří by pod záštitou Severoatlantické rady realizovali vojenské plánování potřebné pro naplňování programů Partnerství.
4. Země, které se budou zúčastňovat plánování a vojenských cvičení budou mít přístup k určitým technickým informacím NATO, potřebným pro interoperabilitu.
5. Při zachovávaní opatření KBSE o obranném plánování, níže podepsané země a státy NATO si budou vyměňovat informace o krocích, které byly nebo jsou přijímané s cílem zvýšit transparentnost v obranném plánování a vytváření rozpočtu s cílem zajistit demokratickou kontrolu ozbrojených sil.

● Dodržující své závazky s cílem tohoto Partnerství pro mír členské státy Severoatlantické aliance budou:

1. Rozvíjet společně s dalšími níže podepsanými zeměmi plánovací proces a výzkum, s cílem vytvořit základnu pro identifikování a vyhodnocování možností, které by mohly být dány v dané chvíli k dispozici pro mnohonárodní výcvik, cvičení a operace společně se silami Aliance.
2. Upevňovat vojenskou a politickou koordinaci v sídle NATO za účelem vypracování směrnice, odpovídající partnerským aktivitám s ostatními níže podepsanými zeměmi, včetně plánování, výcviku a vypracování doktríny.

● NATO bude konzultovat s kterýmkoli aktivním účastníkem Partnerství, když tento partner bude cítit přímé ohrožení své územní celistvosti, politické nezávislosti či bezpečnosti.

Nové vytváření bloků a další dělení Evropy?

V čem vlastně spočívá nabídka spolupráce Partnerství pro mír? Znamená to snad, že stabilita evropského kontinentu bude výsledkem spolupráce dvou velmocí (Ruska a Ameriky) rozkládajících se mimo samu Evropu? Že náš světadíl přestává být místem jejich možného střetnutí, ale zájmově zůstává mezi nimi rozdělený?

Ani jedno, ani druhé. Samozřejmě, program Partnerství pro mír je prvním krokem do NATO, jakýmsi předstupněm členství, protože pro nikoho by nebylo užitečné, kdyby se Aliance najednou rozšířila o více než deset zemí. **Konečným cílem není přijetí určitých států do NATO, ale bezpečnost a stabilita v Evropě.** Ze zklidňovací návštěvy amerického prezidenta Billa Clintona v Moskvě vyplynulo, že Rusko i Amerika budou napříště v zájmu bezpečnosti Evropy spolu spolupracovat, nikoliv dělit Evropu na sféry svého vlivu. Rozšiřování NATO nemá být tedy chápáno jako spouštění nové železné opony, a především ne jako snaha o izolaci Ruska.

NATO má být otevřeno všem zemím, které uspějí v demokratické a hospodářské transformaci a budou se podílet na **upevňování a rozšiřování evropského pásma demokratických hodnot.** Jinými slovy, zúčastnit se jej může každý, kdo sdílí shodné hodnoty se západním světem. Potenciální partneři nemohou být

omezování jen na tzv. visegrádskou skupinu (V-4), ale je třeba brát také v úvahu i zájem pobaltských republik, Rumunska, Bulharska nebo Slovinska.

Je to projekt umožňující velmi širokou spolupráci a který je koncipován jako **dynamický proces vzájemné adaptace jak NATO, tak případných zájemců vstupu do Aliance**. Počítá se s velmi hlubokou politickou i vojenskou kooperací, se společným plánováním a vojenskými cvičeními. Nejde jen o aspekt vojenské spolupráce, ale i spolupráci ekonomickou, jako jednoho ze dvou základů této iniciativy. Nejde jen o to získat pro malou zemi mezinárodní bezpečnostní záruky, ale **být zároveň spolutvůrcem evropského dění**.

V první fázi příprav nabízel program partnerství v zásadě jen společná cvičení a možnosti některých dalších aktivit spolu s NATO. To, co nakonec schválil bruselský summit NATO (10. ledna 1994) a v Praze tlumočil prezident Clinton, nabízí mnohem více.

Program totiž skýtá závažnou nabídku především politické spolupráce. Schválený dokument obsahuje podrobnou definici hodnotového základu, na kterém je partnerství založeno. Byl to pražský summit, který přispěl k vyjasnění tohoto principu: **Bezpečnostní spolupráci je třeba řešit na bilaterální bázi, tedy každá země se Severoatlantickou aliancí zvlášť - právě proto, aby nevznikalo nebezpečí alternativních bloků**. Také americký ministr zahraničí Christopher nenechal nikoho na pochybách, že regionální spolupráce je sice důležitá věc, ale spolupráce v bezpečnostní oblasti musí spočívat na dvoustranných vztazích států s NATO.

Jaké jsou konkrétní kroky naší účasti na projektu Partnerství pro mír?

Projekt Partnerství pro mír zároveň vhodně časově zapadá do transformace české armády, která by letos měla dále pokračovat. Tvoří se nové bojové řády, pravidla výcviku, nové systémy velení, a to vše tak, aby byla dosažena relativně vysoká kompatibilita s NATO. **Solidně vycvičená, na demokratických základech vybudovaná armáda, je tím nejlepším vkladem, který můžeme v přiblížování i v budoucím členství NATO přinést.**

Pochopitelně, spolupráce s NATO bude něco stát. Partnerství pro mír předpokládá, že noví partneři budou postupně stejně jako západní země nést i finanční tíži partnerství (stejně jako eventuálního budoucího členství). V počátečním období by ale náklady partnerství neměly převýšit finanční částky, které Česká republika vynakládá na své členství například v institucích OSN.

Základem české účasti v projektu Partnerství pro mír má být český prapor UNPROFOR a nyní budovaná brigáda rychlého nasazení v počtu 3 500 lidí.

Armáda České republiky připravuje kurz pro vojenské experty, kteří nás budou zastupovat v NATO. V první řadě bychom měli mít podle plánu ve velení NATO svého styčného důstojníka. Časem se počítá i s přibližně 15-20 zástupci ČR v jeho jednotlivých výborech a institucích ve věku mezi 25 až 40 lety, kteří by měli být jazykově vybaveni, a kterým bude poskytnut půlroční kurz, zaměřený nejen na jazyky, ale i na základní znalosti mezinárodního práva a organizaci NATO.

Spolupráci s armádami demokratických států zahájila Česká republika s předstihem. Již loni bylo plánováno společné cvičení českých jednotek s francouzskou

rotou a letos v březnu se zúčastnilo asi 40 nizozemských vojáků společného vojenského cvičení s českými vojáky z jednotky rychlého nasazení v prostoru Bole-tice nedaleko Českého Krumlova. Ovšem s účastí našich vojenských jednotek na společných cvičeních spolu s armádami jiných států budou možná jisté legislativní problémy.

Ministerstvo obrany zkoumá, zda Ústava České republiky vůbec umožňuje vyslání malých vojenských jednotek za hranice českého státu na cvičení bez souhlasu českého parlamentu. Totéž se týká samozřejmě i cvičení příslušníků cizích armád na území České republiky.

Čl. 43 Ústavy praví: „Vyslat ozbrojené síly mimo území ČR lze jen se souhlasem obou komor.“ Vzhledem k tomu, že Senát zatím nebyl ustaven, zřejmě by posta-čoval pouze souhlas Sněmovny. Také článek 39 mluví o možnosti dislokace cizích vojsk v České republice, k níž je třeba souhlasu nadpoloviční většiny senátorů.

Podle vyjádření předsedy zahraničního výboru Sněmovny J. Payneho (ODS) nelze vyslání vojenských jednotek do ciziny v rámci partnerství chápat jako bojové akce, a proto k tomu není zapotřebí souhlasu parlamentu. Parlament by měl dávat souhlas k vyslání vojáků pouze do bojových akcí v zahraničí, nikoli na cvičení.

Armáda ČR již letos na cvičení NATO?

Vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil NATO pro střední Evropu armádní generál Hennig von Ondarza při návštěvě Prahy v lednu 1994 jednal s ministrem obrany A. Baudyšem a náčelníkem Generálního štábu Armády ČR gene-rálmajorem Ing. Jiřím Nekvasilem o společných programech armád NATO a české armády, jako jsou např. zmíněná společná cvičení a účast na mírových operacích. Takováto cvičení si vyžádají určité náklady, bude proto lepší začít u menších jedno-tek pěchoty, kde se dá zároveň dobře **vyzkoušet koordinace spojení a velení**. Naši důstojníci by se tak mohli velmi brzy účastnit cvičení NATO, a to nejen jako pouzí pozorovatelé, ale již jako jejich přímí účastníci.

Z projevu prezidenta Billa Clintona

Závěrem bychom chtěli uveřejnit část projevu, který pronesl americký prezident Bill Clinton v lednu 1994 na zasedání NATO v Bruselu, který ve výstižné zkratce charakterizuje cíle, smysl a zásady jak americké zahraniční politiky a Seve-roatlantické aliance, tak Partnerství pro mír:

„Proč bychom měli rýsovat novou hranici napříč Evropou, jen trochu dále na východ? Proč bychom nyní měli dělat něco, co by předem uzavíralo to nejlepší pro budoucnost Evropy? Nejlepší budoucností je demokratické Rusko, oddané bezpečnosti všech svých evropských sousedů. Nejlepší budoucností je demokra-tická Ukrajina, demokratické vlády v každém z nových nezávislých států bývalého Sovětského svazu, všechny oddané spolupráci na trhu, společné bezpečnosti a demokratickým ideálům.

Tvrdím, že Partnerství pro mír je tím nejlepším ze všech řešení. Umožňuje nám připravovat se a pracovat pro rozšíření NATO, až další země budou schopny splňo-

vat všechny závazky, které NATO klade. Umožňuje nám uskutečňovat je takovým způsobem, který dává čas zapojit Rusko a také i ty státy bývalého Sovětského svazu, které zatím zůstávaly během všech debat téměř nepovšimnuty, a to takovým způsobem, který nechává otevřenou budoucnost Evropy, která se naprosto odděluje od té destruktivní minulosti, kterou jsme znali.(...)

Konečně, abychom uspěli při přípravě Partnerství pro mír každý z nás musí ochotně vzít na sebe určité povinnosti. To nesmí být jen gesto. Je to fórum - a není to jenom pouhé fórum. Partnerství pro mír je také vojenská a bezpečnostní iniciativa, shodná s tím proč bylo zřízeno a čeho mělo dosáhnout NATO. Musíme si realisticky uvědomit, že **rozšiřování našeho členství bude znamenat také rozšiřování závazků**, které musí být doprovázeny vojenskou strategií a příslušnými postoji. Přibírání nových členů nevyžaduje jen seriózní rozhodnutí, ale i seriózní zdroje. Dnes nejsou tyto zdroje velké, ale nicméně, jak mi řekl generální tajemník dnes ráno, musí být k dispozici, aby byly brány vážně našimi spojenci a přáteli, kteří budou žádat o přijetí.(...)

Tři dny poté, co byla podepsána Severoatlantická smlouva, významný americký komentátor Walter Lippman prorocky napsal: Pakt bude připomínán ještě dlouho poté, kdy podmínky, které jej vyvolaly nebudou hlavním problémem lidstva. Neboť smlouva uznává a vyhláší zájmy společnosti, které jsou mnohem starší než konflikt se Sovětským svazem, a ať se stane cokoli, tyto zájmy přežijí.

Tato porada prokázala, že měl pravdu. Sovětský svaz již neexistuje, ale naše zájmové společenství přetrvává. Nyní je jen na nás vybudovat novou bezpečnost pro lidi v 21. století."

Použité zkratky a termíny:

- ¹ Rada NATO je nejvyšším orgánem Aliance, který s konečnou platností rozhoduje o všech zásadních otázkách politické a vojenské linie organizace a s nimi spojených aktivitách.
- ² NACC (North Atlantic Cooperation Council) byla ustavena na summitu v Římě v listopadu 1991. V současné době ji tvoří členské státy NATO a dalších 22 států Evropy. Spolupráce mezi bývalými protivníky zahrnuje projednávání takových otázek, jako je např. plánování obrany, demokratické koncepce kontroly ozbrojených sil, vztahy mezi civilním a vojenským sektorem, konverze zbrojní výroby atd. Předmětem společného zájmu jsou rovněž programy tzv. třetí dimenze NATO, což znamená spolupráci v oblastech vědy a ekologie.

-RED-